

CAPUT. XVII.

„ vobis est, audite quo amplius gaudeatis: Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ti. „ Quocirca si Dei filius est, qui eum amat, ejus erit et heres; atque hereditatem hanc amor ipse merebitur, nam adulterus, qui cum non meretur, Dei heres non instituitur. In tribus his ultimis testimonii et intensam, et remissam comprehendit dilectionem; hoc enim monet: (49) „ Unusquisque ergo attendat cor suum, utrum ex intimitate cordis medullis, et sincera charitate dicat, Pater. Non modo queritur, quanta sit ipsa caritas, utrum magna, an parva, an mediocris: utrum vel sit, quero. Si nostra est, latendo crescit, crescendo perficietur, perfecta permanebit. Non enim perfecta, ta vergit in senium, et a senectute veniet ad mortem: ad hoc perficietur, ut eterna permaneat. „ Nec te moveat, quod memorem charitatem, et non dilectionem, quoniam charitatis nomine haud charitatis virtutem, sed dilectionem hic intelligit; agit enim de dilectione ipsa, ut verba produnt in testimonio illis contenta: agit de amore, quo Deus amat, et invocatur ut pater; et amor iste non virtus, sed actus est; agit de dilectione, que divinam meretur hereditatem; et dilectio haec non est habitus, sed operatio. Neque hic solum, sed alibi etiam frequentissime caritas apud ipsum dilectionem significat: unde ait: (50) „ Unus rei est utrumpotest nomen. „ Et: (51) „ Amor Dei, amor proximi caritas dicitur. „ Hinc asserendum existimo, dilectionem Dei quoniam esse charitatem, quae sive magna, sive parva, sive mediocris, modo nata sit, in cordibus existit a diabolo non possedit, sed a Spiritu Sancto inhabitatis, in virtus iustis, in filiis Dei, in heredibus ipsius, in coheredibus Christi: quoniodom ergo merito exploienda est? Quonodo erit cum peccato? Ipsa utique nascitur, ut perficiatur, et eterna permaneat: ideoque nequit informis, et non meritoria; opus namque hujusmodi ita perfici, et permanere non valet, ut nuper dicemabam. Ait præterea: (52) „ Habes quod agas, ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus est, vita tua Christus est, vita tua Spiritus Sanctus est. „ Hoc vero absolute dictum non posset, si quando amor absque merito considereret, tunc enim tametsi quis vitam hujusmodi amaret, eam non meretur, et illam si non mereret, minime obtineret, ac propter ea a morte non liberaretur. Ait ulterius: (53) „ Quid enim, quia dixerunt damones: Marc. 3. Tu es Filius Dei, scimus, qui sis; ideo regnaturi sunt cum Filio Dei? Absit. Discerneada est ergo fides damonum a fide Sanctorum. Plane discernenda vigilanter, et diligenter. Nam Petrus hoc dixit Domino dicenti, March. 16. Quem me esse dicitis? Tu es Christus Filius Dei vivi. Et Dominus: Beatus es Simon Bar-jona, O Domine, hoc tibi dixerunt et damones: quare ipsi non sunt beati? Quare? Quia damones hoc dixerunt timore, peritus amore. „ Quod si aliquis merito exuator amor, licet quis Iesu Christi divinitatem fateatur amore, neque ob id beatus, neque cum Christo regnaturus est. Subdit vero Augustinus: (54) „ Crede, ama, regna... Ergo tu amas, quia caritas cum fide ipsa te perducit ad pacem. Quam pacem? Veram pacem, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem, ubi nulla pestis, nullus hostis. Ipsa pax est finis omnium desideriorum bonorum. „ Denuda merito amorem, et ratio ista corrigit, tum namque etsi credas, et ames, non regnabis, nec ad pacem illam perducere te fides, et caritas. Unde quo tibi contra suasciri, amorem merito vita eterna semper ornari, teque idcirco, si in amore permaneas, in eternum cum Domino regnaturum millies, si opus fuerit, cum Augustino dicam incunctanter: „ Crede, ama, regna. „ Denique hoc itidem staruit: (55) „ Vita nostra dilectio est: si vita dilectio, mors odium est: „ imo et quolibet peccatum, codem affirmante: (56) „ Peccatum mors est anima. „ Exinde fieri videtur, quod dilectio, et peccatum convenire nequeant in eadem anima, sicut vita, et mors in eodem corpore non convenient: dilectio vero si peccato jungi non potest, gratia semper erit unita, atque ideo meritoria. Insuper si dilectio vita nostra est, numquam erit opus mortuum, et informe, sed vivum, et gra-

(49) Ibi n. 16.

(50) In Psalm. 31. Enarr. 2. n. 5.

(51) Serm. 168. al. 17. cx. 50. homiliis n. 2.

(52) In Psalm. 44. n. 2.

(53) De Trinit. lib. 15. c. 18.

(54) Serm. 151. al. 18. de verbis Apost. n. 2.

(55) Ibidem.

(56) Tract. 42. in Joan. n. 2.

CAPUT. XVII.

tis decore formatum; sicut peccatum, quod mors nostra sit, numquam est res viva, et formata, sed informis, mortua, et mortifera; opera autem viva, et formata meritum habere, inconcussum est. Diutule in his immorari placuit, quia cum Augustini auctoritas magna sit apud omnes, ejus mens circa dilectionis meritum sedulo exploranda erat; et licet alia S. Episcopi verba utiliter transcribi poterant, ea lubens prætero, quia testimonia adducta sat, meo judicio, ostendunt, cum dilectionem sine merito non agnoscerem.

14. Superest modo exemplum caloris examinare, quo sepissime utuntur Initialisti, assertentes, quod licet ipse dispositio ad ignem sit, ei tamen solum dum est intensus, adhaesit: unde confidere quis posset, quod dilectio similiter, quia ad gratiam, et meritum disponit, et tantummodo cum intensione gaudet, copuletur. Ast integra paradigmatis hujuscemus vis, atque energia evanescit, si calorem quis ignem nuncupaverit, sicut et Philosophi haud ignobilis, ei nimis, qui rerum substantiam ab earum affectionibus, seu accidentibus non distinguunt, pari consensu appellant, quibus cum parvum calorem, fas est, ignem item parvum vocare. Si autem Peripateticus, qui alterum ab altero serenit, mos sit gerendus, dixerit, calorem quamdam esse ignis virtutem, non operationem; et non de virtutibus, sed de illarum operibus nunc agi: et ideo calor ipse compareat ad calfactionem, non ad ignem inspicendus est. Quapropter quemadmodum calfaction, quia operatio caloris est, sive intensa, sive remissa fuerit, sine calore esse nequit, ita amor, qui est actus gratia, et charitatis, absque illis, sive intensione servat, sive tempore languet, haud valet reperiiri, ipsisque idcirco semper unitus, ac meritorius erit. (57) „ Charitas, ait D. Thomas, est habitus inclinans ad diligendum, sic se habens ad actum dilectionis, sicut calor ad calfactionem: „ quocirca sicut calfaction sine calore non est, ita absque charitatis habitu non erit dilectionis actus, qui ob hanc rationem semper meritorum habebit; siquidem dilectio ab habitu charitatis progrediens meritoria ab omnibus censemur. Deinde naturales rerum vires, ac earum opera, si vita gaudent, radicibus suis, principiisque sic harerent solent, ut ab ipsis nec intensa, nec remissa diluantur. Ita visio licet infram cum visa, intellectio eti imperfetta cum intellectu, et intellectus, ac visus, quamvis perfecti admodum non sint, intime, insolubiliterque cum anima nequantur. Haud secus Dei amor, qui præstantissima vita est, quantumlibet exiguis, charitati, et hoc gratia copulatur: ob idque sicut is, qui videt, tametsi agre, visum; qui intelligit, etiam si imperfete, intellectum; et uterque animam habet: sic qui Deum amat, licet non servide, sed tepide, ac remissa id faciat, charitatem gratiamque possidere censendus est. Id ipsum pariter qua supra naturam, naturalemque rationem sunt, virtutum ostendit exemplum: qui enim vere, et supernaturaliter credit, ac sperat, spem habere, atque fidem, protinus existimat, licet actus credendi, et sperandi servidi non sint: ecce ergo qui veraciter, et supernaturaliter Deum amat super omnia, licet non intensa diligat, charitatem saltem parvulum non habebit. Profectio qui servide Deum amat, servida charitate afficitur: cur itaque qui remissa cum diligat, remissa item charitate non donabitur? Præterea caloris intensiōem in octo gradus dividunt Peripateticī, et astruant, quod ipse, dum septem gradus haberet, ultima est dispositio antecedens cum forma ignis jam connexa, concomitans vero, dum octo: atque idcirco calor ut sex, licet adeo intensus, ut intensio maximæ antecedenti vicinas sit, absque forma illa consistat. Quamobrem si opportunum est caloris exemplum, amor ut septem ultima erit dispositio prævia jam gratia annexa, et eam comitans amor ut octo: et ideo amor ut sex, licet ita servidus, quod ad maximam intensiōem antecedenter proxime accedit, adhuc erit sine gratia. Id autem exvertit propterea potissimum Initialistarum dogma asserentum, amorem tantummodo cum remissis, debilibus, exiguis, ac initialis fuerit, sine gratia inveniri; quibus causis exemplum caloris inopportunitum in re hac esse videtur.

15. Scitur tandem dignum est, quod circa statum naturæ puræ, de cuius possibilitate problematice prius disseruerat, hoc ait Berri: (58) „ Id ergo pronuntio: status puræ naturæ impossibilis est. „ Et hanc impossibilitatis hujuscemus assert rationem: (59) „ Res-

(58) De virtutibus q. 2. a. 7. ss. 17.

(59) Tom. I. diss. 2. c. 2.

(52) Lib. 18. c. 4.

CAPUT. XVIII.

Vérum hic te moneré, opportunum duxi, peccatorem attritum, qui post culparum confessionem sensuum usu privatur, et quin dilectionem efficiat, absolvitur, obitque, si ante mortis articulum in Dei gratia aliquando fuit, illumque dilexit, justificari, ac salvati, quoniam sacramentalem solutionem rite, hoc est, verè attritus suscipit, ac proprieas Sacramenti etiam effectum, nempe gratiam. Amor, quo gloriam tunc sibi mereat, deest quidem, sed innoxie deliquij causa; illam tamen jam olim promeruit dilectione illa, quæ mortis articulum præcessit, ac vita aeterna meritoria fuit; et licet postmodum, superveniente culpa, mortificata fuerit, ad vitam iterum in ipsa justificatione redit, quia ut ait D. Thomas: (15) „Opera mortificata per penitentiam revisum, visunt.“

10. Dices tamen: si supra memoratum Dei decretum sit absolutum, homo ille, qui nunquam cum dilexerat, etsi peccata sua verè attritus confiteatur, et absolvatur, remissionis gratiam non obtinet, et idcirco inferno addicetur: igitur attritus cum Sacramento ad justificationem tunc satis non est, ac proinde nec tempore ullo, nam eadem semper sacramentalis justificatio exigit preparationem.

11. R. attritionem cum Sacramento semper, ac propterea etiam in mortis articulo sufficere ad justificationem, modo reliqua, quæ aliunde sint adhibenda, non prætermittantur: homo autem morti vicinus meritum vite aeterna, sive in illo articulo, sive aetera comparatum habere, omnino debet propter decretum Dei illud, si absolutum est: quocirca deficiente merito, homo damnatur, et idcirco non justificatur in hora mortis: hoc verò nequit quama attritionis insufficientia, sed meriti defectus tribuendum est. Deinde attritus cum Sacramento omni tempore sufficit, ad obtinendam gratiam communem, scilicet verò sapientem, quas inter hoc est discriminis, quod prior et reprobis, et electis datur: posterior autem electis tantummodo, quia est infallibiliter conexa cum aeternis felicitatis consecutione; et ideo ad eam nanciscendam satis non est attritus illa, sed insuper requiritur meritum celestis beatitudinis, si hac non nisi eam merentibus impatur. Præterea finalis gratia perseverantie item finalis secum donum adducit: hoc autem, quamquam sub merito non cadat, his solummodo, qui aeterna vita digni repertuntur, concedit. Et hoc etiam ratione attritus cum Sacramento sufficere nequit: ad independendam finalem gratiam, siquidem dum peccator attritione ornatus ad Sacramentum accedit, condignitatem illam propter meriti defectum, et peccati maculam adhuc non habet. Porro gratia, qua in fine vita confertur, non communis, sed finalis est; et cum hanc ob meritorum inopiam obtinere nequeat homo, de quo agitur, nullatenus justificaretur.

12. At inquit iterum: homo ille attritus est, ac propterea supernaturaliter credit, sperat, timet, dolet de peccatis, ea odit, emendationem proponit, concupiscentia amoris erga Deum habet, et haec omnia agens, subito deliquio optimitur, absolvitur, obit: et nihilominus damnandus est? Numquid opera ista præstantissima una cum absolutione sacerdotali ab aeterno igne cum eripere non valent? Numquid Deus, qui horum opum auctor est primitus, ipsa in eo cooperante efficit, et illum continuo sempiternis tradit suppliciis? Numquid hoc infinita ipsius Dei misericordia quam maximè non repugnat? Numquid potius aut rem hanc impossibilem dixeris, aut hominem illum aliqua nobis incompta via salvari?

13. Sedenim excutere, an id fieri valeat, vel secus, extra agnoscere censeo, et mea idcirco non interest explanare: verisimilius tamen videtur, quod hi, qui damnantur, nobilissimos actus eos in fine vite sua non habeant: ceterum licet illos tunc quis efficiat, si merito caret vita aeterna, et hanc Deus merentibus dumtaxat conferre decrevit, infallibiliter damnabitur, quia ut Isaías ait: (16) „Dominus exercituum decrevit, et quis poterit infirmare?“ Verum de his, hactenus, revertendum propterea ad initialistaturum argumenta.

14. Opp. 2. verba illa Ecclesiastici: (17) „Radix sapientia est timere Dominum:“ Et iterum: „Timor Dei initium dilectionis ejus.“ Subdit autem prælaudatus Bertii:

(15) 3. p. 9. 62. 2. 5. 6.

(16) 14. 27.

(17) 15. 25. 63. 22. 26.

CAPUT. XVIII.

(18) „Quid ergo inaniter ludimus, quando tam aperte Scriptura ipsa testatur, ideo timorem esse initium sapientia, ideo peccatum expellere, quia est radix, et initium amoris?“ Absque eo itaque neque peccatum expellit timor, neque sapientia initium est.

15. Resp. timorem Domini radicem esse, et initium dilectionis, quæ honorabilis sapientia nuncupatur, quoniam ad eam nos preparat, ut Augustinus docet verbis ab ipso Berti producitis, nimirum: „Ergo incipiat timor, quia initium sapientia timor Domini: timor quasi locum preparat charitatem.“ Preparat autem antecedenter, non concomitante, adit enim S. Doctor: (19) „Cum autem coperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei preparavit locum.“ Timor itaque prævia est ad charitatem, dilectionem nemque preparatio, et inde sine eis illum esse constat, ac preparare, siquidem antecedens dispositio ad formam dispositionis partes expletare sine forma, ut in prævijs ad animam nostram dispositionibus liquet, quæ quidem absque anima ipsius consortio suum gerunt manus. Nullus ergo hic ludus, nihil inane, sed consecratio potius, quod timor Domini sine amore dispositio sit, quia dispositio initium, et radix est dilectionis. Sine hac etiam timor Dei excludit nostra delicia, quia ideo peccatum expellit, quia est radix, et initium amoris, est vero sine amore sibi coexistente initium, et radix. Demum si amoris non egit timor, ut pellat culpam, nos item sine illo congrueret aptabit ad Penitentiam, etenim prædictus Autor dilectionis necessitatem potissimum astruit, ut peccatum, peccandique voluntas omnino propulsentur.

16. Opp. 3. verba Jeremias: (20) „Quæretis me, et invenietis, cum quæsieritis me in toto corde vestro.“ Et Joels testimonium supra allatum: „Convertimini ad me in toto corde vestro:“ Sine aliquo autem amore imperfœdo saltem, et initiali attritum hominem toto corde Deum querere, et ad ipsum converti nequire, ac propterea nec ad Penitentiam satis aptari, contendunt.

17. R. Anti-Attritionarios inopportunit, ut arbitror, initiale suum amorem comminisci, ut peccator toto corde ad Deum convertatur, ipsum quarat, et diligat; si quidem amor ejusmodi imperfœctus satis, ipsis fatentibus, foret; conversio autem, et dilectio, si toto corde fiant, perfectione hanc dubie nobilitantur eximia. Deinde peccatorem ad Deum toto corde convertendi nullatenus vim haberet amor ille, quoniam à delicii labore cor non ablueret, quod idcirco fœde maculatum, et à Deo aversum relinqueret. Denique haud una, sed dupli conversione peccatores Deum querunt, ad ipsumque revertuntur: altera videlicet imperfœcta, antecedente gratiam, et ad eam cor præparante; altera perfecta, ac justificante, seu justificationem ipsam comitante: prior attritionis timore orta est, quia genere metu juxta Tridentinum: „ad misericordiam Dei de peccatis dolendo conjugimus, vel à peccando abstinemus.“ Quod etiam docet, attritionem parare viam ad justitiam, et ad gratiam disponere. Posterior vero gravis peragitur, et charitate; peccator enim à Deo aversus est, et ideo ut perfœcta ad ipsum convertatur, destrui omnino debet aversio illa; ad hoc autem charitas desideratur, et gratia, nam ut ait D. Thomas: (21) „Ad sanandam prædiäm aversionem requiritur gratia, et charitatis infusio, sicut ad sanationem cæcitatis requiri ritur restitutio potentia visiva.“ Conversio itaque perfecta gratia, et charitate efficitur: imperfecta vero attritione: quænamnig ititur conversionem initialis amor facit?

18. Opp. 4. Christi Domini de muliere peccatrice testimonium illud: (22) „Remituntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.“ Ex his verbis minimè, ni Deum amemus, nobis peccata dimitti arguunt.

19. R. de remissione peccatorum extra Sacramentum, ac de perfecta dilectione Domini ibi suisce cloputum. Insuper servidissimus illius feminæ amor non antecedens

(18) ubi supra c. 6.

(19) Tr. 2. in Epist. Joan. II. 4.

(20) 29. 21.

(21) de verit. q. 28. a. 2. c.

(22) Luk. 7. 47.

CAPUT. XVIII.

„ dies Domini, et terribilis valde, et quis substitebit eum? Nunc ergo dicit Dominus; „ convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et in fletu, et in planctu. Et scin- „ dite corda vestra, et non vestimenta vestra, et convertimini ad Dominum Deum ves- „ trum, quia benignus, et misericors est, patiens, et multa misericordia. „ Nullum hic amorem praescribit, sed timorem servorum excitat, et exinde exortum dolorem, ploratum, et ululatum. Cui consonat Tridentinum, dum de novitate vita agens, ac integra peccatorum remissione, quis in Sacramento donamur, inquit: (10) „Ad quam tamen novitatem, et „ integratatem per Sacramentum Poenitentie, sine magnis nostris fletibus, et laboribus, „ divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito Poenitentie la- „ briosus quidam baptismus a Sanctis Patribus dictus fuerit. „ Non igitur inter dulcia amoris otia, sed inter magnos, et amaros animi labores, dolores, afflictiones, et la- chrymas preparatio pravia ad Sacramentum Poenitentie peragenda est. Quod et Theologi propter modum universi probate videntur, dum assurunt, culparum confessionem lachry- mosam esse debere, internis praeferunt lachrymis: at minimè omnes præcipiunt, amore etiam esse honestandam. Labore itaque, ac dolore, necnon erumpentibus corde la- chrymis peccator jam resipiscens ad Poenitentiam aptetur, Deique miserationem in Sa- cramento querat, et remissionem gratiam inveniet. Deum revera adhuc ex charitate non amat; sed nec Deus adhuc eum diligit, et charitatibus dilectione reciproca est. Cum vero Deus misericordia motus peccatorem benignè aspicere, ac diligere incipit, ne iniquum amet, a peccato eum illico reddit immunem; illius quippe amor, qui non purè affectivus, sed effectivus, et valde operatorius est, gratiam, et charitatem eidem peccatori, confert, quibus hic fit justus, et Deum, ipsum vicissim incipit amare. Hoc autem amore, qui non antecedens, sed concomitans est justificationem, primum preceptum examinum, ac religiose implet. Et cum dilectioni initiali amor hujusmodi præstet quam maximè, utpote non criterium, sed gratia, charitatisque socius, fit inde perfectius in hac, quam in Adversantium opinione, legem illam sanctissimam custodiri. Praterea initialis di- lectionis necessitatem haud aptè, ut reor, ex primo precepto illi conjiciunt; non enim de simili dilectione, qua imperficiemus, et cum mortali noxa sociabilis foret, sed de amore justificante, et perfecto, eo vel minimum perfectionis gradu, quo laborem illam eradicet penitus, et ejus loco sanctificantem sufficiat gratiam, ipsum loqui existimo, quia finis præcepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Quod et ipsius præcepti satis innuunt verba illa: „ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, „ et ex tota fortitudine tua: „quia quidem perfectum, et justificante amorem flagi- tare videntur potius, quam initialem; hic enim propterea quod peccati societatem non relinqueret, cor hominis a Deo aversum relinqueret, et animam similiter, ideoque non es- set ex tota anima, et ex toto corde: neque de corde puro foret, et conscientia bona, sed de eisdem peccati sorde maculatis. At amor justificans, etsi remissus, ex tota anima, ex toto, ac puro corde, et ex conscientia bona est, quia cum gratia existit, et charitate, qua conscientiam, cor, et animam purificant, et ad Deum convertunt: qua- propter amor isthic præ initiali injunctus videtur. Si autem dilectionis lex justifican- tem exigit amorem, peccatores, dum sese ad Poenitentiam aptant prævia, diligere non adstringuntur, alias justificari etiam tenerentur, priusquam hoc Sacramentum reciperent, ut false Contritionists existimat. Subest quidem peccator mandato dilectionis; sed cum in peccato existens diligere nequeat, a culpa expiandus est, ut diligat: sicut jus- tificari quoque debet, antequam suscipienda Eucharistia custodiatur legem, qua item ligatur: unde neque legis hujus, dum gratiam querit, ut dignè Eucharistiam accipiat; neque mandati illius pravaricator existit, cum præviè se ad gratiam ipsam aptat, qua Deum amet super omnia.

5 Verum enimvero si peccatores dum ad Poenitentiam sese aptare, et Deo reconcilia- ri curant, primo illo præcepto amorem efficere, non ligantur. (11) „Fieri posset, in- „ qui Berti, ut sclestissimus homo numquam in vita dilexerit auctorem suum, ac tan-

(10) Sess. 34. cap. 2.

(11) lib. 34. c. 5. prop. 5.

CAPUT. XVIII.

„ dem supplicij tortore percitus, peccata confiteatur, statim vero absolutione percepta, „ extrema diem obeat, ideoque justificatus sit, quamquam toto vita sua tempore „ Deum non dilexerit.“

6. Ipse tamen, pate tanti viri dixerim, sclestissimum illum, si vere justificatur, in ipso justificationis momento, juxta hancen stabilita, Deum diligere amore non qui- dem imperfectissimo, seu initiali, sed perfecto, et justificationem ipsam comitante.

7. Ceterum quid, inquires, si homo ille, qui Deum numquam dilexit, vere atritus, culparum confessione peracta, repente animi delinqüo afficiatur, ac sensibus destitu- tus a Sacerdote absolvatur, et statim pereat? Hic sane, quod jam sensum usi, dum ab- solvitur careat, ne amorem qui justificationis comitem efficeret: Quid igitur de eo sta- bilendum? Damnabitur? Poenitentiam rite comparatus suscepisse, ipsisque propterea beneficio gratiam obtinuisse, et justus obijisse videtur? Salvabitur? Superum gloriam, quod amore Deum suum aeternam mercede digne numquam dilexerit, sibi nullatenus pro- meruit. Quid ergo ei eveniet?

8. Haec difficultas, qua gravissima revera est, Adversantes ipsos urgendi quoque vim habent: quia si homo præstat initiali amore, quem propugnant, paratus, et ornatus ad Sacramentum accessisset, e vita migraret, quin Deum amore perfecto, ut patet, et di- lectionis lege, meo iudicio, jubetur, unquam diligenter: imo quod Sacramentum rite comparatus, eorum sententia, suscipere, justificationis gratiam acquireret, et justus dece- deret; propterea aeternam vitam, quin prius illam sibi promeruerisset, nancisceretur, nam initialis amor, utpote gratiam antecedens, ab homine noxa adhuc infecto, ac Dei inimico progrederetur, et ideo nil apud Deum ipsum posset emereri. Discors autem Theologorum sensu nimis hoc appetet, adulstis hominibus, per modum coronæ, sive ob eorum merita conferri gloriam, passim assertentum. Quod et Apostolus inuit, (12) dum coronam justitiae, id est primum nostris operibus debitum, gloriam ipsam ap- pellat: et etiam cum de agonista ait: (13) „Non coronatur, nisi legitime certaverit.“ Vita igitur aeterna certantum, et labore suo eam promerentium remuneratio est: qui itaque gloria, quam sibi non meruit, coronabitur homo ille? Quid ad hæc Berti? Quid Initialista alii? Et ipse quid datum dicam?

9. Mihhi profectè, nec diffitor, aqua haret, neque scrupulum, quopacō excutiant prorsus, invenio. Sed rem in medio ne deserte videar, dicam tandem, quoad sapien- tes meliora proferant, gloriam coronæ instar; si adulst omnibus, qui de electorum numero sunt, nulla exceptione facta, conferre Deus decrevit; hominem illum, si ad hunc numerum spectat, nequitam, Deo ipso ita disponte, interiterum, quin vel amorem justificationis socium, quo gloriam sibi meret, prius eliciat: quod nullo negotio fieri poterit, quia etsi exterius sui experts, ac pene mortuus appareat, intus tamen, ut in agris pieriumque accedit, vita plenus, et extricata, ac libera cogitandi vi gaudens, ita fortasse erit, ut credere, sperare, et diligere optimè valeat. Si vero deliquij causi et externi, et internos sensus evertentis, Deum charitatis affectu non prosequatur, pro- priam amittere salutem, sine dilectione enim à gratia, et charitate proficiente colestem coronam nemo unus meretur, neque eam qui non meruit, indepiscitur. Ceterum si pra- latum Dei decretum, de danda videlicet gloria eam merentibus, universale, et abso- lutum non sit, nec adulst omnes comprehendat, quod incomptum, et anceps valde est, unique Deo notus, justificari posset peccator ille, gloriandumque obtainere, haud qui- dem per modum coronæ, minimè enim illam meruit; sed titulo duntaxat hereditatis, eidem utpote jam amico, et filio Dei per gratiam, et charitatem in Poenitentia accep- tas factio respondentis: sicut et pueros solo Baptismo decedentes aeternam gloriam, non ut coronam, seu meritorum ratione, nulla tamenque eis suppetunt, sed hereditatis item titulo certum est nancisci, quia gratia, quam illis Baptismum conferit, efficiuntur fi- lii Dei: (14) „Si autem filii, et heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.“

(12) 2. ad. Timoth. 4. 8.

(13) ibidem 2. 5.

(14) Rom. 8. 17.

CAPUT. XVII.

143.

„pondebis, idcirco à te statum puræ naturæ denegari, quoniam in eo statu teneretur homo ad amandum Deum super omnia, atque si hoc ficeret, bonam voluntatem habere, et ad vitam perveniret æternam.“ Enimvero momentum hoc satis evincit, amorem sive meritum æternæ vita extare nullum: quoniam si amor quicunque absque merito reperriri, homo purus posset Deum amare super omnia, et vitam æternam non mereri; ad quam idcirco minime perveniret. Unde si status nature puræ impossibilis datur ratione illa, amor Dei semper est meritorius: aut si amor merito caret interdum, status ille possibilis est. Dein puri hominis amor naturalis foret, supernaturalis vero remissus charitatis amor: si ergo ille sufficeret, ad obtinendam vitam æternam, ipsamque idcirco promerendam, quomodo ad id insufficiens iste censebitur. Hoc item ait idem: (60) „Sine charitate, quæ in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffunditur, Deum auctorem naturæ diligere non possumus super omnia.“ Charitas hac, ipsis judecione, gratia ipsa sanctificans est, ut dixi cap. XIV. n. 17: amor autem a gratia iusta proveniens, æterna beatitudinis habet meritum, quod idcirco spoliari non debet amor Dei auctoris naturæ. Porro si amor iste juxta hac principia meritorius est, quomodo amor Dei auctoris gratia, uti est remissus charitatis, exi merito valet?

(60) Ibidem.

CAPUT. XVIII.

Momenta, que pro attritionis insufficientia, et amoris initialis necessitate stabiendi ex Scriptura deponunt Initialistæ, discutiuntur.

1. P*Riusquam Adversatorum fundamenta expendantur, nonnulla, que ipsi asseruant, auscultanda sunt. Berti, qui præclarus inter eos nominis est, hæc ait: (1) „Charitatis nomine, spectata communi, et obvia significacione, intelligitur, apud Theologos Spiritus Sanctus inhabitants, amicitia, et societas Dei, atque donum illud præstantissimum, quo redditum filii Dei, ac templum Spiritus Sancti, et cuiusvis infusione fit peccatorum remissio.“ Patuzzius Initialista item illustris inquit: (2) „Hac igitur hactenus exposita charitas illa perfecta est, quam Deus à nobis exigit, que preceptum dilectionis implet, que nomine charitatis venit plerumque cum in Scripturis, tum in Sanctis Ecclesiæ Patribus, atque Theologis, que denun justificazione comprehenduntur.“ Hucusque illi, quotum doctrina libentissime subscribo; et ideo charitatis nomine perfectam, ac justificantem intelligam, que à Spiritu Sancto inhabitante est, et nos Dei templum constituit, que aferit una secum amicitiam, et societatem Dei, necnon divinam filiationem, primi precepti custodiā, culparum remissionem, et implorū justificationem. Regula ista Adversariorum complura solvit eorumdem argumenta; siquidem testimonia prope innumera producent ex Scriptura, ex Patribus, et ex Theologis, in quibus charitas absolute vel laudatur, vel necessaria dicitur, que de perfecta, et justificantे intelligi oportet, quia hæc est communis, et obvia significatio charitatis; secus autem de charitate initiali, inchoata, et imperfecta, que non Dei societatem, et amicitiam, sed inimicitiam, et aversionem ab eo, neque Dei ipsius inhabitationem, et filiationem, sed diaboli, neque peccatorum remissionem, sed illorum secum habeat consortium; hæc enim charitatis nomine non venit: atque idcirco nisi expressè de hac posteriori agatur, de priori semper affari credam Scripturam, Patres,*

et Theologos, dum charitatem commandant, vel precipiunt. Ita nimis supradictus Initialistarum canon opportunus valde est pro argutationum, quas ipsimet configunt dissolutione, quoniam

(3) „Ipse docet quid agam: fas est et ab hoste doceri“

2. Conclamat quidem plurimi, quod dilectionis mandatum ab hominē attrito, antequam justificetur, servari debeat: sed cum mandatum istud affirmativum sit, semper uique, at non pro semper, ut ajunt Scholastici, sed quibusdam solū temporibus homines ligat. Utrum verò ex his unum illud sit, quo ad Penitentia Sacramentum prævij comparantur, aperte non constat: ipsi tamen jam inchoate illud implete, et Deum idcirco initialiter diligere, censeri queunt, quia Deum timent, et (4) „Timor Dei initium dilectionis ejus.“ Habent itaque hoc dilectionis initium, quod dilectio incipiens, et charitas inchoata dici potest. Insuper credendo, sperando, timendo, dolendo de peccatis, et aqua detestando, meliorem vitam proponendo, et ad Sacramentum accedendo, sedulò laborant, ut jussum id exequantur, sive ut gratiam, charitatemque acquirant, quibus ipsum efficiant, amorem Dei super omnia: et hoc sat est, ut legis non sint vio- latores, iuxta dicta cap. IX. n. 37.

3. Opponunt nihilominus 1. memorati præcepti verba: (5) „Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua:“ Præceptum autem isthoc tunc potissimum ligare homines, rentur, cum Deum sibi, quem gratiarum delicto suo lasceri, placari, ac reconciliari, medio Penitentia Sacramento student: et quoniam lethali noxa scelerati, Deum eo temporis perfectè amare nequeunt, imperfæcta saltem dilectione, quam initiale vocant, eundem prosequi tenentur, inquit illi.

4. Respondet tamen, quod prælaudatus Patuzzius hæc item ait: (6) „Scriptura, quemadmodum, et Sancti Patres, quando charitatem memorant, de illa loqui consueverunt, que divino nobis præcepto prescribitur, quam solam esse charitatem perfectam mox explicandam assumo.“ Si charitas, que nobis injungitur, perfecta est, præceptum charitatis laudari non debet, dum de charitate imperfecta stabilienda tractatur. Deinde dolor potius, quam amor à penitentibus postulatur, quia non amor, sed dolor materia est Penitentia, et hæc non amoris, sed doloris est Sacramentum. Nec peccatoribus ipsis dum præviè ad eam parantur, Deus ipse præbat dilectionis specimina; non enim ex amore erga ipsos, quos odit certissimè, sed unicè ex misericordia illos ad penitentiam vocat, et aptat: ideoque culparum venia, seu impiorum justificatio divina misericordia sapissime tribuitur in Scriptura; et D. Thomas inquit: (7) „Misericordia hominis in peccato principaliter consistit, miseros enim facit populos peccatum ipsum: sed misericordiam removere ad misericordiam pertinet, ergo cum justificatio sit peccatorum remissio, videtur, quod ad attributum misericordie reducatur.“ Quocirca resipescentibus impiis, et sese Dei auxilio ad Sacramentum comparantibus dolorem, suspiria, gemitus, et lachrymas, præ amore opportuniore, et magis necessaria existimo; amor enim, quanvis præstantior sit, mutua querit amoris officia, et hac eō tempore non sunt in Deo, quia Altissimus odio habet peccatores: et insuper affectus præfati propinquiores, affinioresque Penitentia ipsi, ejus materia dolor est, et validè uiles sunt, ut offensi judicis animus ad miserationem, et veniam provocetur. Unde Judith hæc ad concives suos dicebat: (8) „Peniteamus, et indulgentiam ejus suis lachrymis postulemus: humilierimus illi animas nostras, et in spiritu consitenti humiliato servientes illi, dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam, sic faciat nobiscum misericordiam suam:“ ubi penitentiam, que ante justificationem facienda est, quin amoris recordata fuerit, descripsit. Ipse quoque Deus quid præviè agere debeamus, ut invente apud illum misericordiam possimus, sic per Joelem nobis aperit: (9) „Magnus enim

(1) Ovid. 4. Metam.

(4) Eccli. 25. 16.

(5) Deut. 6. 5.

(6) ubi supra num. 16.

(7) 4. Sent. d. 17. q. 1. a. 1. quæstiune. 4.

(8) C. 8. v. 14. 16. 17.

(9) C. 6. 2. v. 11. 12. 13.

(1) Tom. 5. diss. 1. c. 1. §. 3. n. 2.

(2) Tract. 4. de virtutibus theolog. diss. 3. de charitate c. 2. n. 10.

CAPUT. XVIII.

tibus, sed concomitantibus, seu subsequentibus dispositionibus debet agregari, quoniam amor ita perfectus ante gratiam, et charitatem numquam existit, sed ab eis iuxta Adversantes ipsos promanat. Hic autem de remissione, aut justificatione Sacramenti virtute peragenda, de amore imperfecto, ac de pravis dispositionibus sermo est.

20. Verumtamen Natalis Alexander, producis Christi Domini verbis supradictis, ait; (23) „Dilectionem esse mensuram remissionis peccatorum, Salvator noster his verbis significat: ita ut illi minus remittatur, qui minus diligit; illi multa condonentur, qui multum dilit: adeoque nihil illi remittatur, qui non diligit. Idem confirmatur ex illis Domini nostri verbis: (24) Qui diligit me, diligetur a Patre meo. Nemo porro Dei gratiam imperat per Sacramentum, nisi a Deo diligatur: nemo, itaque justificatur etiam in Sacramento, nisi Deum diligat. Confirmatur et Apostolorum testimonij: (25) Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema. (26) „Qui non diligit, manet in morte. Quomodo autem justus quis censeri potest, qui coram Domino est anathema, et in morte peccati manet? Nemo ergo justus esse potest, nisi amet Dominum Jesum.“ Hucusque ille.

21. Ast hac omnia amoris necessitatem produnt quidem, non tamen initialis, prævij, et cum peccato existentis, sed concomitantis, et sanctificantis gratia consortium habentis. Homini dum in peccato est, nec culpa, nec pena remittitur: et ideo amor ille prior, propter quodcum peccato reperiri posset, remissionis peccatorum mensura esse nequirit; obidique etsi peccator Deum diligenter initialiter, nil ei remitteretur. Posterior vero amor mensura remissionis est, sed pena dumtaxat temporalis: quia peccata quoad labem, et aeternam penam reatum haud scorsim, et quasi per gradus, sed omnia simul, et semel gratia infusione tolluntur. Post justificationem manet ut plurimum reatus pena temporalis, qui amore concomitante valet auferri, ita nimis ut aliquantulum minatur, si amor parvus sit, et extinguitur prorsus, si amor valde ferreat. Si autem amor absit, ut in penitente accidit, qui confessione facta, subitatio morbo ante absolutionem corrumpit, et sensu orbatur omni, integer manet reatus ille, cum quo idcirco, si obit, purgatorium adibit penitentis. Constat itaque, Christum Dominum de amore remissivo locutum esse; et ideo ad amorem initialium, qui remissus non esset, incongrue ejus verba referri. Praterquamquid si dilectio est remissionis mensura, ubi non est remissio, nec dilectio erit: in peccatoribus autem, quamdui culpa subsunt, cum nulla remissio sit, neque dilectio erit illa.

22. Ad priorem Confirmationem quod attinet, dixerim penitentem amore erga Deum in justificatione ipsa affici, sed prius a Deo diligere, quoniam ipsi prior dilexit nos: divinus autem amor gratiam eidem, et charitatem confert, quibus ille vicissim Deum amat. Unde ait D. Thomas: (27) „Deus diligit diligentes se, non tamquam ita, quod dilectio se diligentem sit ratio, quare ipse diligit, sed potius est conversus.“ Quapropter haud quidem quia nos Deum prævie, et initialiter amemus, ipse nos amat, conferente gratiam suam in Sacramento, aut extra illud; sed quoniam ipse nos diligit, gratiam, qua concomitanter, et subsequenter eum diligimus, nobis tribuit, gratia enim divinae dilectionis effectus est. Inistimus vero penitentis, de quo supra, inculpare tum morbi causa, amorem prætermittit, et ideo justificationi ipsius nequaquam officit prætermissio hac.

23. Duo vero testimonia, quæ in Confirmatione altera proferuntur, de amore, non culpa, sed gratiae comite effantur. Nam in primis anathema illud non amantibus dictum separationem a Deo significat: quapropter quemadmodum is, qui non amat, a Deo separatus, et idcirco in peccato est, ita qui amat, Deo unitus, ac propterea in ejus gratia erit. Dein si ille, qui non diligit, manet in morte, in morte non erit, qui diligit. Unde testimonium utrumque de amore separationem a Deo, et peccati mortis excludente intelligendum est; ob idque non apte pro statuendo amore prævio, et

(23) lib. 2. c. 4. 2. 3. prop. 7.

(24) Joan. 14. 21.

(25) 1. Cor. 16. 22.

(26) 1. Joan. 3. 24.

(27) de verit. q. 27. a. 2. 2d. 1.

CAPUT. XVIII.

initiali, qui exclusionem hanc non efficeret, laudatur. Insuper posteriora S. Joannis verba, quæ Adversarii valde fidunt, de eo accipi queunt, qui Deum numquam diligit; is enim certè in peccato, seu in morte manet: attritus autem penitentis Deum amat in justificatione. Intelligi etiam valent supradicta verba de illo momento, quo est Deus diligendus; quandoquidem dilectionis præceptum utpote affirmativum non cunctis, sed quibusdam solum temporibus servare tenetur: et ideo qui non diligit, cuncte Deus amari debet, peccat, ac propterea manet in morte: ceterum qui non diligit, quando dilectionis lex non urget, minimè delinquit, et proinde nec in morte, quia non diligit, manere dicendus est. Profecto ipsimet justi Deum certis momentis non amat, quin ob id peccat, neque in morte maneat, quia tunc eum actum amare non debent. Porro attritus homo nec tenetur, nec potest Deum amare ante justificationem. Denique justus censetur nemo, qui coram Domino sit anathema, et in peccati morte maneat; nam homo justus Deum concomitanter ut minimum amat, et amor iste anathema illud solvit, et mortem peccati excludit, quia gratia vitam secum habet, et hominem Deo amicibiliter unit. Verum hinc a peccatore Deum non diligi, deducitur, siquidem qui non amat, anathema, sive a Deo separatus est, et in peccati morte manet: cum autem peccator et morti, et separationi huic subjaceat, Deum non amare convincitur. Nec supra memoratus ager, quod actu non diligit, in morte manet; in hoc enim culpa caret, et habitualem insuper, quæ in gratia, et charitate est, dilectionem habet.

24. Opp. 5. B. Paulum dicentem: (28) „Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est.“ Si autem Deus eximiam a deo charitatem, et dilectionem habet erga peccatores, ij viciissim eum quoque amare, quin eorum culpa obster, dicendi sunt, nam eos dumtaxat, a quibus diliguntur, amat Deus, juxta illud: „Ego diligentes me, diligo.“

25. R. Charitatem, seu dilectionem Dei, quoniam in se unican, attamen bonorum ergo, quæ præstat, duplicum posse nuncupari, alteram videlicet generalem, pecuniam alteram generali dilectione peccatores, non qua noxa rei sunt, sed qua homines, sicut et a se factas Deus prosequitur res omnes, quia amare aliquem, eidem velle bonum est, teste D. Thoma ajente: (29) „Amare est velle bonum alicui, et ideo dicitur amare aliquem, cui volumus bonum:“ creaturis autem, quæ sunt, bonum aliquod, verbi causa, existentiam, conservationemque vult Deus, et idcirco eas amare convincitur. Quocirca optimè dixit Sapiens: (30) „Diligis enim omnia, quæ sunt, et nihil odisti eorum, quæ fescisti: nec enim odiens aliquid constitueri, aut fecisti. Quoniam autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conseveraretur?“ Pecuniam dilectionem Dei erga nos cam appello, quæ vim ad eum amandum gratiam scilicet, et charitatem, quibus etiam Deo ipsi grati, atque filii ejus efficiuntur, nobis impertit. De hoc loquitur S. Joannes cum ait: (31) „Vide qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus.“ Istiusmodi dilectionis nostris scleribus, quoad horum munierum collationem interrumpitur, illa namque a nobis peccantibus avertit Deus justè: et cum probatio dilectionis exhibito sit operis, nos dum id generis donis privat, non amare, sed odisse potius propter crimina ipsa dicitur: si nos autem, dum culpe labe aspergimur, ipse non diligit, nec eum viciissim nos amabimus, ejus quippe dilectio nostra præit semper, quoniam prior dilexit nos. Sed auditur D. Thomas: (32) „Deus dicitur peccatori offensus, vel eum odire, non odio, quod opponitur amori, quo diligit omnia, sic enim nihil odit eorum, quæ fecit, ut dicitur Sap. 11. sed quod opponitur amori, quo diligit Santos, bona eterna eis preparando. Hujus autem amoris effectus est donum gratia gratum, facientis.“

(28) Rom. 5. 8.

(29) in Ep. ad. Galat. c. 5. lect. 3.

(30) Sap. 11. 25. et 26.

(31) Ep. 1. c. 3. v. 1.

(32) de verit. q. 28. a. 2. 2d. 1.

150.

CAPUT. XVIII.

26. Dixit quoque, erga peccatores charitatem in Deo esse quantum ad sufficientiam, quod ajunt: Dei namque charitas remedia quadam dispositus, quae ad omnium hominum justificationem, salutemque aeternam sufficiunt, uti sunt: Incarnatio, passio Christi, ejus mors, et Sacraenta; ast in plerisque ipsorum culpa omni modum non habent efficaciam remedia istuc probatissima. Et ita accipiendo reor, quod de ipso Domino ait Scriptura, nimur: (33) „Pro impijs mortuus est. (34) Pro omnibus mortuus est. (35) Dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.“ Christi mors, et redemptio, ut omnes homines justi, et salvi fiant, omnino sufficiunt; innumeris tamen peccatoris nec salvi fiunt, nec justi, sed iij solummodo id assequuntur, quibus prefata mortis, ac redemptoris meritum applicatur. Unde inquit Tridentinum (36) „Esi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed iij dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.“ Si autem mors Christi, et redemptio ad eorum etiam salutem, quibus non prosunt, sufficientiam habent; non efficaciam, quae de charitate divina, qua redemptione illam, ac mortem, sicut et cetera remedia disposita, id ipsum non asserat. Habet igitur Deus erga peccatores, qui a labe non eluentur, charitatem vero sufficientem, non efficacem; remedia illa pro ipsis etiam instituit, quorum virtute, et justi efficerantur, si vellent, et salvi: nolunt tamen inestimabili hoc frui beneficio, et idcirco miserere perirent. Neque id operis hujus instituto obesse potest; hic namque, non de charitate sufficienti, sed de efficaci sermo est, ea nimur, quae actu, et efficaciter justificationem nostram operatur, et qua existente, Deum a nobis amari, deficiente vero, vel, interrupta, non amari, assertur. Eodem sensu intelligi queant verba illa: (37) „In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.“ Charitas, quam erga peccatores habet Deus, perpetua quidem est, et aeterna, quia remedia ad eorum salutem sufficientia ab aeterno disposita, semperque habet parata: cunctos insuper, nisi culpa obstat, potest diligere, et ei sua dilectione gratiam, ac virtutes conferre, quibus eos ad se trahat, et convertat: Hae omnia, inquam, charitas divina perpetuum valet prastare; nostris tamen criminibus impeditur cerebrim: averro Deus ita pius, et misericors est, ut multoties vel rebellis ipsas ad se propitiis nostras trahat voluntates: propterea que ad actum, et efficaciter convertat peccatores, non tam charitati, quam ipsius tribuit misericordia: „attraxi te miserans.“ Itaque de dilectione generali, non de peculiari, vel de charitate quoad sufficientiam, et non quoad efficaciam Apostoli verba, que in argumento sunt, accipias oportet.

27. Opp. 6. verba illa, que apud Zachariam leguntur: (38) „Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, et convertat ad vos.“ Conversio amore perficitur: nos igitur ad Deum converti, atque idcirco illum amare, antequam ipse ad nos convertatur, nosque amet, obstricti sumus.

28. R. hac quoque apud Jeremiam reperitur: (39) „Converte nos Domine ad te, et convertemur.“ Utrumque autem locum ita edisserit Tridentinum: (40) „Cum dic, citur; convertimini ad me, et ego convertat ad vos; libertatis nostra admoneamus. Cum respondemus: converte nos Domine ad te, et convertemur; Dei nos gratia præveniri confitemur.“ Conversio Dei ad nos prior absolute est nostrâ ad Deum conversione, quia nos divina gratia prævenit: hæc autem libertatem nostram minimè latit, sed roboret potius, atque confirmat. Conversio duplex, ut dixi, est, perfecta scilicet, ac imperfecta, et utraque auxilijs agitur divinis. Itaque Deus primo ad nos misericorditer convertitur, gratia sua nos præveniens, seu priora gratia auxilia nobis conferens: si his nos liberâ utentes, imperfecte ad Deum convertamur, ipse Deus ad nos iterum convertetur, et inclinabitur, præstantiora nimur auxilia præbens, ut perfectam faciamus conversionem. Ad utramque autem amor concurrevit; imperfecta enim conversio atritione efficitur, propterea que concupiscentia amore, sicut etiam fidei, spei, et ti-

(33) Rom. 5. 6.

(34) 1. Timoth. 2. 6.

(35) Ierem. 31. 3.

(36) Thren. 5. 22.

(37) 2. Cor. 5. 15.

(38) Sess. 6. cap. 3.

(39) I. 3.

(40) Sess. 6. cap. 5.

moris actibus, qui dolosis, seu atritionis ipsius comites sunt, constat; perfecta vero si habitualis est habituali item fit amore, nempe gratia, et charitate; si actualis, amore ab ipsis proficiente, et eas comitante: Initialis autem amor perfectam conversionem neque habitualem, neque actualem efficeret; quia cor a Deo aversum relinquaret; et cum atritione, ac proinde absque eo fiat imperfecta, ipsum ad neutram desiderari, conspicuum videtur. Scendum tamen, P. Concinam haec asserere: (41) „Juxta Scripturam Sanctam, conversionem hominis ad Deum praecedere conversionem Dei ad hominem debet.“ Verumnam si id ita esset, haud gratia hominem, sed homo gratiam præveniret: hoc autem qui dixerit, allatis Tridentini verbis contrarius est.

29. Nos omnes, subdes, possumus, imo et jubemur, inimicos nostros diligere: secundum itaque Deum, quamquam mei sceleris ergo infensus mihi sit, atque inimicus, non diligam? At rei hujusmodi ea ratio est, quod ab homine inimico vim, ut eum diligamus non accipimus, sed in nobis ipsis habemus, et ideo sive exuat, sive servet ille inimicitiam, eum; cum volumus, amamus: ceterum ut diligamus Deum, gratia, et charitate donari ab ipso, prius debemus; cum vero dona ista nobis tribuit, culpam deleat, ac propterea inimicitiam auferat, eique reciprocum sufficit amicitiam. Deinde antequam Deum amemus, ab eo amamus; quoniam ipse prior dilexit nos: Dei autem amor gratiam, que hujus amoris effectus est; et nos iterum Dei amicos constituit, nobis praebet: et idcirco cum Deum amamus, ei jam grati sumus; ob idque non iam inimici inimicum, sed amicum amici amamus. Haec omnia pereleganter explicat S. Leo dicens: (42) „Hanc esse naturalem nostri generis dignitatem, si in nobis, quasi in quodam speculo, divina benignitatis forma resplendet. Ad quam quotidie nos utique reparat, gratia Salvatoris, dum quod cedidit in Adam primo, erigitur in secundo. Causa autem reparacionis nostræ non est nisi misericordia Dei; quem non diligemus, nisi prius nos ipse diligere. . . Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos, diligendo itaque nos Deum, ad imaginem stam nos reparat: et ut in nobis formam sue bonitatis inveniat, dat unde ipsi quoque quod operatur, operamur, accentdens scilicet mentium nostrarum lucernas, et igne nos sua charitatis inflammans, ut non solum ipsum, sed etiam quidquid diligit, diligamus.“ Dei igitur misericordia reparacionem nostram operatur; ipsa enim, ut nos amet, Deum inclinat: Dei amor gratiam Salvatoris, et ignem sua charitatis nobis tribuit, quibus Dei ipsius imago; ac divina bonitatis forma, quas culpa deleverat, instaurans; atque non ita diligendo, potentes reddit, ut quod illi operatur, operemur, hoc est, ut diligamus, et tam ipsum, quam alia, que ipse amat; amemus: quapropter antequam Deus haec in nobis efficiat, eum diligere non valens.

30. Opp. 7. neque donum linguarum, neque prophetiam, neque mysteriorum scientiam, neque fidem, quia montes transferat, neque facultatum omnium in cibos pauperum distributionem, neque martyrium ipsum prodesset sine charitate, quia deficiente, ait D. Paulus: (43) „Nihil sum, nihil mihi prodesset.“ Absque illa ergo nec attrito homini seu proderit atritio.

31. R. neque locum hunc Apostoli, quem Initialista pene omnes objiciunt, opportunitum admodum pro amore initiali asserendum vident: quia enim dilectionem, que eximia illa dona, et opera comitari solet, imperfectam, et inchoatam crediderit? Numquid Martyriam amor initialis dumtaxat, nempe exiguis valde, et mortifera culpa socius dicendus est? Si id affirmaveris, Christo Domino contradices, qui ait: (44) „Miseremur hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.“ Deinde si Apostolus loquitur de amore initiali, hic sane non peccati, sed gratia comes est individuus, quia ut ait D. Thomas: (45) „Hic agit de charitate, quae inseparabiliter concomitat, gratiam gratiam facientem.“ Agit quoque de charitate, sive dilectione ut meritaria, quopadiso cum gratia semper etiam est: „Nihil mihi prodest, subdit Angelicus Magis-

(41) I. 1. de Sacram. Penit. diss. 2. c. 9. §. 2. n. 20.

(42) Serm. 1. de jejuniu desimi monsis, et collectis;

(43) I. Cor. 13.

(44) Iohann. 15. 13.

(45) Iesu. 1. in Ep. 1. ad Cor. c. 13.

CAPUT. XVIII.

ter, scilicet quantum ad meritum vite eterna, quæ solis diligentibus Deum repro-
micitur, secundum illud Job. 36. 33. annuntiat de ea amico suo, quod pos-
sunt sibi ejus sit.⁽¹⁾ Memorata igitur bona, sicut et res cetera, sine dilectione Dei vi-
te eterna meritoria non sunt: ast opera supernaturalia, quæ absque amore fiant, ad
illam promerendam, sicut et ad obtinendam gratiam, homines præviæ aptare, certum
omnino est, alioquin Spiritus Sanctus frustra nos ad actus fidei, spei, timoris, et do-
loris, dum in peccato sumus, moveret, vel eos potius in nobis cooperantibus efficeret.
His itaque operibus ipsius motione, et auxilio facit, homo attritus rite compa-
tur, ut gratiam, et charitatem, quibus Deum amet, ejusque gloriam mercat, in Sacra-
mento suscipiat: unde attritus non prodest illi meritorie, quia meritoria in eo non
est, et tamen prodest dispositivit, quoniam ad meritum habendam, sicut ad obtinen-
dam gratiam, et charitatem ipsum disponit.

32. Ad martyrium quod spectat, dixerim, Martyrem, qui se peccato nescit sordi-
datum, supernaturali attritione præviæ disponi satis, ut martyrium in eo, sicut in pa-
nitente Sacramentum gratiam, charitatemque, quibus concomitante Deum diligat, ope-
retur. Quod si Deum hoc pacto non amet, neque charitatem, et gratiam indeprendit,
neque attritum reapse, neque subinde vera Martyrem eum crediderim. Quocirca eum
sine charitate martyrium nemini prôdese asseritur, id de charitate habituali, et
etiam de actuali, quæ Justificationis gratiam comittetur, accipiendo arbitror; secus
vero de charitate actuali, quæ gratiam ipsam præcedat, hanc enim vera charitatem di-
lectione anteire haud umquam potest: et ideo nemo hucusque negat in martyrio, neque ex-
tra illud, neque in Sacramento, neque sine eo, neque olin in Lege, neque nunc in
Evangelio à peccatorum vinculis absolutus est, qui charitatis amor, antequam gratiam reci-
peret, Deum dixerit super omnia; cum enim dilectionis hujusce, et letalibus culpis unio impos-
sibilis, aut inadprehensibilis saltem mihi sit, in penitentibus cunctis, quacumque ratione
justi fiant, charitatis amor haud antecedens, sed concomitans aut subsequens est dispositio.

CAPUT XIX.

Quæ ex Concilio Tridentino Initialistæ eruunt argumenta eliduntur.

1. Arguit 1: de dispositionibus necessariis agens Concilium, ut santes homi-
nes remissionis gratia donentur, post actus fidei, timoris, et spei dilectionem
recensem ajens: (1) „Illumque tamquam omnis justitia fontem diligere incipiunt:“
Incipiens ergo, seu initialis dilectio necessaria est ad justificationem.

2. R. primo, de concupiscentia amore Concilium loqui, juxta Attritionistas: vel
de eo agete amorem incipientem, qui pertinet ad spem, et eam consequitur immediate;
etenim ut jam ex D. Thoma dixi cap. II. n. 9. et 17. „Per hos quod aliquis reputat,
per aliquem se posse, consequi aliquod bonum, incipit amare ipsum... Sicut qui de-
siderat pecuniam, amat propter hoc eum, à quo pecuniam recipit.“ Resipiscentes au-
tem peccatores, et ad Sacramentum justificandi accedentes, cum desiderent, et sperent,
culparum veniam, aliaque bona à Deo obtinere, ex hoc ipso eum amare incipiunt. De
amore isto intelligi valer Concilium, et quia immediate post spem assignat amorem; et
quia de eo affari videtur, quo justificandi illi Deum incipiunt amare. Verum amor iste,
quippe qui in Deum tendat, haud sane qua in se bonum, sed qua sperata bona præstan-
tem, non charitatis, sed concupiscentiae est. Aserui etiam laudato capite n. 8. anorem
hunc, nuncipari posse justitiam amorem. R. secundo, de justificatione extra Sacramentum
objeccta verba tractare; idque ista indicant, quæ adduntur: „Denique danti proponunt
suscipere Baptismum:“ certum autem est, infidelem, dum Baptismum non suscipit,
sed suscipere proponit, justificari non posse, nisi per actum charitatis, et contritionis.

(1) Sess. 6. cap. 6.

CAPUT. XIX.

R. tertio, hand de Penitentia Sacramento ibi esse sermonem, sed potius de penitentia
virtute, quæ contritionis perfectæ actu, ac proinde charitatis etiam dilectione, quæ sem-
per cum eo est, impium justificat. Ita docere videtur Catechismus Romanus, qui Conci-
lium exponens, eosdem actus assignat, nempe fidei, timoris, spei, ac dilectionis, et sub-
dit: (2) „Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam penitentia virtutem
pervenitur.“ R. quarto, Sacram Synodus, si de justificatione intra Sacramentum age-
re ipsa probetur, ac de charitatis dilectione, non de antecedenti, sed de concomitante
dilectione esse interpretandam; huic enim præ illa congruent verba ea: „Diligere inci-
piunt:“ siquidem concomitans tunc, id est, in ipso justificationis momento
incipit; ast amor antecedens, si possibilis foret, non semper in justificatione inciperet,
sed eam longo tempore, quod peccati contubernium non refugeret, anteire posset, sicut
in spei, et fidei operibus accidit frequentissime. Ipsame Sancta Synodus inuit, non
peccatorum, sed iustorum esse diligere Deum, proptereaque charitatis dilectionem, si
tamem de ea loquitur, praviam non esse gratiam: ait namque: (3) „Qui enim sunt filii
Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsem testatur, servani sermones
eius. „Justi et filii Dei, et legum custodes sunt, secus verò peccatores, quia isti
filii Diaboli, et præceptorum sunt transgressores, eorum præsertim, quæ sine gratia
non servantur; atque idcirco non hi, sed illi Christum diligunt. Postest tamen dici, quod
homo attritus, dum præviæ aptatur ad Sacramentum, jam incipit, Deum diligere, quia
ut dixi capite præcedenti, habet initium dilectionis ejus, nempe timorem, et alios actus
supernaturales attritionis comites, qui ex ipsis hominis voluntate, et Spiritus Sancti
instinctu ad justificationem, ob idque ad charitatem, et dilectionem ordinantur.

3. Arg. 2: post laudata verba inquit Concilium: (4) „Ac propterea moventur ad
versus peccata per odium aliquod, et detestationem, hoc est per eam penitentiam,
quam ante Baptismum agi oportet.“ Penitentiam autem, quæ ante Baptismum agi-
tur, dilectionem Dei secum habet necessariò, alioquin justificandi vi carebit, quia con-
trito perfecta, quæ propter Deum summe dilectio est, ut quis ante Baptismum justus
fiat, omnino desideratur. Dilectione igitur aptari penitentes debent, si penitentiam, quæ
Baptismum prævenit, agere tenentur.

4. R. hinc deduci, penitentem sese contritione perfecta, et perfecta dilectione dis-
ponere præviæ, obstatum esse: hisce enim operibus penitentia constat, quæ impium jus-
tificat ante Baptismum: ast deducio ista ab omnibus hodie rejicitur. Deinde homo, qui
ante Baptismum justificatur, penitentia imperfecta, id est attritione, præviæ, necnon pa-
nitentia perfecta, nempe contritione, concomitanter se ad gratiam preparat: et eodem
prorsus modo homo attritus, dum Sacramenti ope justus efficitur, comparatur. Scien-
dum tamen, Doctorem Angelicum penitentiam cum D. Augustino in penitentiam ante
Baptismum, penitentiam mortalium, seu post Baptismum, et penitentiam venialium dis-
pertiri: quartum prima justificationem, secunda emendationem, tercia maiorem dicit vi-
tae perfeciōnem: (5) „Est autem, inquit, triplex immutatio à penitente intenta: prima
per regenerationem in novam vitam; et hæc pertinet ad penitentiam, quæ
est ante Baptismum. Secunda autem immutatio est per reformationem vita præterita
jam corruptæ; et hæc pertinet ad penitentiam mortalium post Baptismum. Tertia au-
tem immutatio est in perfeciōrem operationem vitæ: et hæc pertinet ad penitentia-
tiam venialium, quæ remittuntur per aliquem serventem actum charitatis.“ Itaque
si Concilium eodem sensu loquitur, ac D. Thomas, ut est simile verò, penitentia ante
Baptismum, quam à penitentibus exigit, non antecedens, sed concomitans est disposi-
tio; dicit enim justificationem, seu regenerationem in novam vitam, quam gratia ipsa ef-
ficit. Verumtamen quoniam et Concilium, et D. Thomas præsentem habuerunt S. Au-
gustini Sermonem, qui nunc est 351, in quo triplex hæc exponitur penitentia, juvat ex
eo nonnulla producere testimonia, quæ Disputationis hujusce argumento non reor incon-

(2) 2. p. cap. 5. n. 8.

(3) Ibi cap. 6.

(4) Sess. 6. cap. 11.

(5) 3. p. q. 20. à 4. 6.

grua. Ac primo de utilitate penitentiae disserens, proponit exemplum Publicani, de quo refert ex D. Luca, (18) haud certe quod Deum ante justificationem dilexerit, sed quod „De longinquu stabat, neque oculos audebat ad celum levare, sed percutiebat peccatum suum dicens; Deus propius esto mihi peccatori:“ Quia verba non amorem, sed timorem, et dolorem spirant. Dispositiones quadam assignat ad justificationem opportunas, uti sunt humilitas, dolor, lachryma, vita veteris odium, ac nova inchoatio; sed amoris Dei non meminit. Penitentiam explicans, quam ante Baptismum agi oportet, nullum affert Scripturæ locum, in quo penitentia ex amore conceptum injungatur; sed duo haec laudat, quæ ut dixi capitibus V. et VI. penitentiam ex metu natam præcipiunt: (Act. 2.) „Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum. (Math. 3.) Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fruendum dignum penitentiam.“ Deinde penitentiam mortalium post Baptismum patratorum declarans, eam sic admonet faciendam: „Tertia actio est penitentia, qua pro illis peccatis subeunda est, qua legis decalogus continet, et de quibus Apostolus ait: (Gal. 5.) Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. In hac ergo penitentia majorem quicunque in se severitatem debet exercere; ut à se ipso judicatus, non judicetur à Domino, sicut idem Apostolus ait: (1. Cor. 11.) Si enim nos judicaremus, à Domino non judicaremur. Ascendat itaque homo adversum se tribunal mentis suæ, si timet illud quod: (2. Cor. 5.) Oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illic recipiat recompensam uniusquisque quod per corpus gessit, sive bonum, sive malum. Constituat se ante faciem suam, ne hoc ei possit, tea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori dicens: (Ps. 49.) Arguam te, et statuam te ante faciem tuam. Atque ita constituto in corde iudicio, adit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitens per lachrymas profundat. Postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo, judicet participatione corporis, et sanguinis Domini: ut qui separari à regno colorum timet per ultimam sententiam summi judicis, per Ecclesiasticam disciplinam à Sacramento celestis panis interim separetur. Veretur ante oculos imago futuri iudicii, ut cum aliis accedunt ad altare Dei, quo ipse non accedit, cogiter, quam sit contremiscenda illa pena, qua percipientibus aliis vitam æternam, aliis in mortem præcipitantur æternam.⁴⁴ Enimvero penitentia ista non ex amore, sed ex timore tota est; et hanc idcirco ex ejus mente sufficiere puto, ut peccatores prævie se ad gratiam aptent, qui sibi de charitatis ad id minime indigebunt, nec dilectionis. Hæ profecto si necessaria forent, ab eodem recenserentur inter dispositiones, quas assignat, et prævia sunt: at eas, quo non necessarias indicet, omnino silentio præterit. Quin etiam charitatem, et dilectionem peccata mortalia expellere, esequere propterea non antecedentes, sed concomitantes dispositiones, ita innuit: „Quod enim ait Dominus: (Math. 24.) Quoniam abundant iniquitas, refrigerescet charitas multorum; qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvis erit: salutem utique promisit perseverantibus in charitate, non in iniquitate.“ Ubi autem charitas est, opera illa mala al regno Dei separantia esse non possunt. (Gal. 5.) Omnis enim lex in uno sermone impleta est, in eo quod scriptum est: diligere proximum tuum tamquam te ipsum.“ Si autem is, qui proximum diligit, peccata à regno Dei separantia, hoc est mortalia non habet, quomodo habebit ea, qui charitate ornatur, aut qui Deum amat?

5. Ast inquires: penitens juxta Concilium moveri debet per odium aliquod, et detestationem adversus peccata: horum vero detestationem, et odium is habere dumtaxat videtur, qui Deum amat super omnia,

6. R. peccati detestationem, et odium, si perfecta sint, ad perfectam item penitentiam, seu contritionem, qua amore agitur; si autem imperfecta fuerint, ad imperfectam similiter penitentiam, seu attritionem, qua metu concipitur, spectare; hæ namque propter peccatum, et illa propter injuriam Deo irrogatam peccata odit, ac detestatur.

7. Sed ait Berti: (6) „Hæc est nostra, fortasse non contemenda ratio inclinatio: accedentes ad Sacramentum debent, peccata detestari, quatenus sunt offensa Dei: nemo

„peccata sub hac ratione detestatur sine actu aliquo charitatis: Ergo accedentibus ad Sacramentum actus aliquis charitatis necessarius est.“

8. R. attritionem secum habere peccatorum detestationem, et odium: tum quia timor Domini, ex quo attrito nascitur, odit malum, ut ait Salomon: (7) Tum quia id constat ex verbis Concilii cap. I. n. 2. producitis. Verum aliter detestatur peccata homo attritus, aliter homo contritus: hic Deum ex charitate diligit, quia dolet de peccatis proper Deum summe dilectum; et idcirco peccata derestatur, quatenus sunt offensa Dei summe boni, summeque amabilis, sic enim à charitate inspicitur: ille vero ex charitate adhuc non amat Deum, sed timet, et in ipso sperat, ac de peccatis dolet ob inferni peccatas, et aeternæ beatitudinis amissionem: ideoque detestatur criminis, ut sunt offensa Dei præmiantis, et punientis; ita namque spes, et timor eum concernunt. Itaque accedens ad Sacramentum, cum non contritus, sed attritus esse debeat, astutum munus suum præstat, si posteriori hac ratione delicta sua oderit ante gratiam infusione: ast priori quoque ea excusat, dum gratiam suscipit, quia tunc vere efficitur contritus: sed exercitatio criminum ut sunt offensa Dei summe boni, sicut et contritus ipsa non ad antecedentia, sed ad concomitantia, aut subsequentia opera specat.

9. Arg. 3: Contritus Sacramenti pars est: (8) „Sunt autem, inquit, quasi materia huic Sacramenti ipsius penitentis actus, nempe contritus, confessio, et satisfactio.“ Ab amore vero charitatis contritionem divelli numquam, exploratum est.

10. R. contritionem Sacramenti materiam esse incunctanter, verum cum aliás perfecta, aliás imperfecta sit illa, non quo jure utraque ad Sacramentum, sed prior, qua charitatis est, ex supererogatione; posterior autem, qua concupiscentia, et timore honestatur, prima deficiente, ex necessitate desideratur omnimoda.

11. Atvero objicit Jueninus: (9) „Verum est hoc Logicorum axioma: analogum simpliciter prolatum sumitur tantum pro præcipuo analogato:“ præcipua species contritionis est dolor ex Dei amore conceptus: de eo itaque intelligendi sunt Tridentini Patres, ubi definunt, contritionem esse quasi materiam Sacramenti Penitentia.

12. R. Haud qualemcumque, sed perfectam, immo omnium perfectissimam contritionem præcipuum esse analogatum, sicuti dum agitur de ente, ut exemplo utar Logicis ipsis familiari, haud sane quidpiam, sed omnium præstantissimum, nempe Deus analogatum est principale: quapropter si de analogato præcipuo sollemmodo intelligenda est synodica illa definitio, perfectissima, et servidissima, aut salem adeo servida, et perfecta contritio, qua culpam delere sufficiat, pars, et materia Penitentia semper erit: propterea penitentes omnes, ut ritus ad Penitentiam Sacramentum accedant, perfectissime prius, aut perfectè minimū, et servide conteri tenebuntur: hoc autem quantum ipsius Penitentia, qua Sacramentum mortuorum est, summopere repugnare, quis non videat? Absolutè ergo contritionem materiam esse Sacramenti, Concilium docet: et cum illam postmodum in perfectam, qua charitate, et imperfectam, qua metu præcedit, secerit, utramque ad Penitentiam cum assignato supra discriminem pertinere, mihi perspicuum est: sicut quia confessionem etiam, quam in publicam, et secretam similliter partitur, ejusdem Sacramenti partem appellat, utramque inde eodem prorsus modo, alterum nimis supererogatoriæ, necessariam alteram Penitentia materiam recte dixeris: aut sicut remota ipsius Sacramenti materia et mortale, et veniale peccatum est, prius tamen necessariæ, supererogatoriæ posterius adhibendum.

13. Verumtamen ait ille: quia ex Evangelio constat, Christum consecrassæ panem, solus panis triticus, qui præcipuum est analogatum, et panis nomine communiter intelligitur, Eucharistia materia est: pari itaque ratione, quia Concilium docet, contritionem Penitentie partem esse, id de sola contritione, qua procedit ex amore, et præcipuum est analogatum, quod intelligitur ut plurimum contritionis nomine, accipi debet.

14. R. nedum supremæ, sed et infima nota triticum panem Eucharistia materiam esse: unde contritio similiter, non solum perfecta, sed imperfecta quoque Penitentia

CAPUT. XIX.

materia erit; hujusque namque Sacramenti materia dolor supernaturalis est, sicut et illius panis triticus; et ideo quemadmodum ad Eucharistiam sufficit panis quilibet, modo triticus, et solum excluduntur panes, qui ex tritico non conficiuntur; ita ad Penitentiam sufficit dolor quivis quamvis imperfectus, modo supernaturalis, ac comitibus sepe recensitis stipatus, et tantum excluduntur dolores illi, qui aut supernaturales non sunt, aut eos non habent socios.

15. Arg. 4. (10) „Fuit autem, subdit Concilium, quovis tempore ad impetrandum veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.“ Contrito autem quovis tempore necessaria, non imperfecta, sed perfecta, seu qua amore concipitur, proculdubio est, siquidem olim in Lege nemo sine illa justificabatur; isthac igitur contrito nunc quoque, ut peccatorum quis veniam impetrat, opus est.

16. R. contritionem perfectam et esse, et suisse necessariam, non quidem antecedenter, sed concomitantem: hic autem de praviis dispositionibus sermo est. Neque de hac solummodo Concilij verba commode accipiuntur, quia sine ea aliquando homines justificari posse, postquam Servator noster sua instituita Sacraenta, supra ostensum est. Loquitur ergo Concilium de contritione generatim (nondum illam divisera), quatenus perfectam ambit, et imperfectam, ut peccatores alterutra semper ad impetrandam culparum suarum veniam indiguisse, ostendat; et verum est, imperfectam ad id omni tempore antecedenter, perfectam ut plurimum desiderari concomitanter.

17. Arg. 5. Attrito juxta Concilium, peccatorem ad justitiam aptat, ait namque (11) „Eun ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandum disponit.“ Atvero in hoc decreto, Pallavicino teste, (12) antequam ratum illud haberet Concilium, non disponit, sed sufficere legebatur: ast Patrum jussu expunctum est verbum sufficere, et eius loco disponit, subrogatum; attrito itaque ex mente Patrum non sufficit, vel non est sufficiens dispositio, ad impetrandum Dei gratiam in Sacramento.

18. R. in ipso decreto juxta eundem Pallavicinum, haec item verba posita suisses: „Cum sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix queat:“ qua jubentibus Patribus etiam delecta sunt. Unde si attrito propterea quod verbum sufficere sit dispunctum, ad gratiam sufficienter non disponit; nec amoris motus, quia posteriora verba ista obliterata quoque sint, necessarius, ut quis pravie aptetur, erit. Verum de hoc iterum agam capite XXV.

19. Arg. 6: de attritione ipsa agens ait: (13) „Ex turpitudinis peccati consideratio, vel ex gehenna, et peccatum metu communiter concipitur.“ Communiter signanter dixit, noui semper, quia ut Initialista volunt, ipsa quoque ex divina bonitatis consideratione, quae Dei amorem in nobis accedit, interdum promanat, tuncque sufficienter, et ultimum nos ad divinam gratiam disponit.

20. R. ideo communiter dixisse, quia aliquando, secundum ipsum Concilium, non ex illis fontibus, sed ex eterna beatitudinis ammissione attrito subortar, ut conseat ex ejus verbis capite I. adductus: ast de divine bonitatis consideratione, quae amorem patiat, sicut omnino, nec unquam asserit, attritionem ex hujusmodi consideratione, aut amore profici. Nec ob id negaverim, posse peccatorum supernis auxiliis motum, et elevatum divinam bonitatem, quam maximè offendit, considerare, et inde doloris, ac amoris actus, seu veram contritionem concipere: ast actus isti culparum remissionem, ipsiusque peccatoris justificationem secum indispensabiliter afferunt, quia ut dixi jam cum D. Thoma: „in ipso motu contritionis justificatur penitus“¹⁴ et ideo non praviis, sed concomitantibus dispositionibus, adscribuntur sunt actus illius.

21. Arg. 7. ut homo attritus suscipienda gratia idoneus fiat, Ninivitarum studium, penitentianque adgitur; imitari; horum namque paradigmata usum est! Concilium agens: (14) „Hoc enim timore utiliter concusso Ninivitas, ad Jonu predicationem plenam terroribus, penitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt.“ Ninivitas vero Deum dilexisse, exploratissimum est, siquidem absque

(10) Sess. 14. cap. 4. (11) Ibidem
(12) Loco proxime citato.

(13) Historia Concilii Tridentini 2. p. 1. 12. 6. 10. n. 26.
(14) Ibidem.

CAPUT. XIX.

dilectione nemo ante Christum misericordiam impetravit: ut eam igitur attritus homo indiscatur, Deum quoque amare obstringitur.

22. R. Ninivitas vero, sed concomitantem Deum dilexisse: Concilium autem de antecedente ad gratiam dispositione ibi disserens, quid ipsi pravie egerint, ut misericordiam impetrarent, dumtaxat refert; et ideo amore penitus pratermisso, solius penitentiam terroribus orta meminit. Unde penitentiam hujusmodi, quae attrito revera est, ut peccator ad Sacramenti gratiam pravie paretur, satis esse deducam. Ad hoc, Ninivitarum amor perfectus utique, et justificans fuit, eos quippe absque Sacramenti auxilio peccatorum veniam obtinere fecit: quapropter si homo attritus eorum amorem emulari debet, Deum perfecte diligere, dum pravie aptatur ad Sacramentum, tenebitur, quod nemo nunc asserit. Merito itaque Concilium, quid attritus homo, et ad Sacramentum accedens, imitari in Ninivitis debet, quasi digito ostendens, eorum non planci amorem, sed timorem servilem, metuque ortam memorat penitentiam.

23. Arg. 8. (15) „Si quis dixerit, ait Synodus, sine preveniente Spiritu Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.“ Ut igitur homo attritus hujuscemodi gratia donetur, diligere Deum debet.

24. R. amorem duplum iuxta septem dicta, attrito, et Sacramentum suscipienti inesse homini, alterum concupiscentiz, qui antecedit, benevolentia, seu amicitia alterum, qui gratiam comitur, sicut et duplum penitentiam, aliam praviam, et imperfectam, quae attrito est, concomitantem, et perfectam aliam, que contrito vocatur: uterque amor, sicut et penitentia utraque supernaturalis est, et ideo sine preveniente Spiritu Sancti inspiratione, et adjutorio effici non possunt. Ideo quoque in fidei, ac spei actibus repentes; etenim si imperfecti, aut informes fuerint, anteueniunt; formati vesti, et perfecti gratiam inseguuntur: sed cuiusmodi sunt illi, Spiritus Sancti adjumento sunt. De utroque amore, ac de utraque penitentia Concilium possum interpretari: verosimile tamen est, ipsum de concomitantibus affari, nimis de dilectione, et contritione, quae a virtutibus charitatis, et penitentie progrediuntur, sicut etiam loquitur de actibus credendi, ac sperandi, qui a virtutibus fidei, atque spei generantur. Concomitans autem dilectio, et contrito aliquo modo gratiam praecedunt, ut dixi cap. III. n. 6. et ideo aptare hominem possunt, ut ei justificationis gratia conferatur.

25. Plura insuper Initialista aliqui ex his, quae Tridentini Theologi circa decratorum Concilii formationem, et intelligentiam aut dixerunt, aut scripserunt, argumentatione confidunt: sed ab ijs referendis, refellendisque proorsus abstineo, quia neutiquam quid illi senserint, sed quid Synodus ipsa doceat, omnibus tenendum, pro comperto est. Ac praterea si de Theologorum, qui Concilio interfuerunt, scientia privata dissenserunt, paucos valde in eis dilectionis peccato unite assertores comperire est, qui doctrinæ puritate, ac gravitate Dominico Soto, et Melchiori Cano egregiis Attritionis conferti valent: quapropter alij Attritionarij, quod his præ ceteris Tridentinis Doctoribus consentientes, attritionis sufficientiam propugnant, castigatione minimè, sed laude potius sunt digni.

26. Alias alij ex Historia Concilij, quam Pallavicinus adornavit, argumentationes erunt prolixiores, easque tamquam ineluctabiles venditant. De ea ait P. Concina: (16) „Non est quod verba faciam, ut evincam, quante sit autoritatis Cardinalis Pallavicini Historia, cum illam ex intimis scriptis Archivi Apostolici jussu Alexandri Septimi eidem subministratis confecerit. . Porro si dixerim, solum Cardinalem Pallavicinum præstare in hac præsentim controversia centum Casuisticis, sapientium judicio, a veritate non aberrabo: quoniam ipsa Acta Concilii Tridentini legit, et jussu Summi Pontificis Alexandri Septimi Historiam illam celebrem scripsit.“ Nihil illustrius, magnificientiusve pro Historici Eminentissimi commendatione:

27. Sit ergo magna, sit summa Concina, et reliquis Anti-Attritionariis, si id ipsi

(15) Sess. 6. cap. 1.
(16) tom. 2. h. 4. de Poenit. diss. 2. c. 3. s. 1. n. 2. et c. 8. s. 7. n. 2.

CAPUT. XIX.

volupē fuerit, Pallavicini auctoritas: ast mihi, hercle, in hac controversia oraculum non erit, neque inerrantia honorem ipsius Historiae umquam deferam; ipsa namque Gallis præprimis invisa est haud parum, quod doctrinis, quas illi Ultramontanismum vocant, plus aequo sceteat. Et quod caput est, apud adelphos, et commilitones suos non bene audit in hac parte purpuratus Doctor. Hoc mirator. Jesuita, quos vel errantes socios non carpere, sed defensitare potius, ac interpretari benignè, amor fraternus haud rarer compulit, Cardinalem hunc Societatis sua et litteris, et pūrura decus non ultimum in presenti concertatione deseruere pene omnes? Quidni itaque eundem et ego deseram?

28. (17) „Numquam Francolinus, inquit Concina, aperè concedit, casuistas Es., cobarium, Busebaum, Tamburinum, Castropalaum, ceterosque in laxis opinib[us] propugnandis cœpitasse. E contrario Eminentissimus Pallavicinus in interpretandis „Actis Tridentini Concilij caligavit: “ nimur juxta eudem Francolinum. Hujusce caligationis, quam eidem tribuunt contubernales, unica, ut reor causa fuit, Initialistarum sententia, cui impensé favit, amat. Eam ardenter, atque oculitus dilexit, Roma publice docuit, sua Theologis inseruit, in Actis Concilij anxie quæsivit, et plura, ut eam fulciret, se invenisse arbitratu[m] est. Sed vereor, ne prefata caligationis gratia fortasse viderit, aut videre crediderit, quæ ibi non erant. Et ne gratis, aut temere, hoc à me prolatum existimes, in ejus comprobationem, non centum Casuistas, quos Concina parvipendat, sed Apostolice Sedis iudicium testem appellabo. Rem prius audi, postmodum miraturus.

29. Sua Societatis institutum Tridentino probatum fuisse, asserit Pallavicinus dicens: (18) „Et quoniam adeo progressi sumus in hoc arguento, referam, quænam „fuerit potissima ratio, cur Synodus tam honorificam mentionem fecerit hujus Ordinis, ejusque institutum comprobaret. “ Meminit quidem Societatis Sacra Synodus, ast ipsius instituti comprobationem nec in intimis scriptis Archivi Apostolici, nec in Actis Concilij compere reapse potuit Pallavicinus, siquidem Summus Pontifex Clemens XIV. in decreto extincionis Societatis hæc ait: „Percutari inter cetera voluumus, „quo innitur fundamento pervagata illa apud plurimos opinio, Religionem scilicet „Clericorum Societatis Iesu fuisse à Concilio Tridentino solemni quadam ratione ap- „probatam, et confirmatam; nihilque aliud de ea actum fuisse compemus in citato „Concilio, quam ut à generali illo exciperetur decreto, quo de reliquo regularibus Or- „dinibus cautum fuit, ut finito tempore novitatus, novitijs, qui idonei inventi fue- „rint, ad profundum admittantur, aut ē Monasterio ejiciantur.“ Habet itaque Pontifice Maximo teste, Societatis quidem mentionem fecisse, eam tamen non approbasse Concilium; et mire nunc, oro, gravissimum, ac Eminentissimum Historiographum, uti rem minimè dubiam, approbationem illam venditasse. Unde suspicere proclive est, eundem sicuti familia sua dilaudanda studio (abst invidia verbo, quod veritatis amor proferte cogit) ea, qua Supremus Ecclesiæ Pastor non invenit, reperiisse, sic predilecta opinionis causa in Actis Concilii vidisse, que ibi non erant. Nec silentio prætereundum, quod idem ipse Alexander VII. cuius jussu conscripta asseritur Historia Concilii, vult omnino, et præcipit in virtute sancte obedientia, et sub pena excom- municationis, ne quis audeat aliqua censura, injuria, aut contumelia Attritionistarum notare sententiam, ut constat ex ejus decreto cap. IV. relato. Unde id vel minimum conscientiam, Historiam prefatam in presenti lite suprema non esse auctoritatis; et Initialistarum opinamentum neque in Actis Concilii, neque in intimis scriptis Archivi Apostolici, quæ Pallavicino subministrata sunt, clare, et distinetè contineri; secus enim decreum illud Alexander non edidisset.

30. Præterea cum de hac peragit controversia, nedum res in Concilio gestas, ut Historicus decebat, afferit Pallavicinus, sed et propriis conjectationibus, ut sua sensa firmer, enerter adversa, liberius quandoque indulget, ut cum ait: (19) „Quantum ex „Actis conjicio, Theologorum mens erat, ut error hereticorum damnaretur, tanquam „inhonestum improbantium penè timorem, non item ut ferrent sententiam de scho-

(17) ibi c. 1. s. 2. n. 2.

(18) 3. p. 1. 24. c. 6. n. 6.

(19) 2. p. 1. 12. c. 10. n. 25. et 26.

CAPUT. XIX.

” lastica quæsione, an hujusmodi timor non solum absque contritione animi perfectus, „(de quo controversia vix fuit, sicut patet) sed etiam absque eo, quod ullus ex- „citetur amor imperfectus, sufficiat ad peccatorum remissionem in Sacramento. Id ve- „rò clare liquet ex ipsa probatione Concilij, qua hujus articuli doctrinam firmat ca- „pite quarto; nimur Ninivitarum penitentiam ex timore profeciam ipsis profuisse, „cum certum esset, eo tempore, quo Sacramento Penitentie adhuc non extabat, „eam formidolosam penitentiam minime sufficisse per se ipsam, ad peccatum delen- „dum, sed vim tantummodo habuisse, ad imperrandam novam gratiam, cuius ope- „adjeceretur charitatis affectus, quem omnes necessarium fuisse fatentur ante novam „legem ad justitiam recipiendam. In Patrum conventu id pauci attigerunt. Aliquod „dumtaxat vestigium compertio opinionis negantis necessitatem amoris in his, que „Granatensis disputavit. “ Quid autem pauci iij, quidve Granatensis pro hac opinio- „ne attulerint, silentio præterit omnino: quid vero Lainius, Ferrusius, aliquis pro amo- „re dixerint, refert amissum. Et ipse ultro Initialistam potius, quam Historiographum agens, necessitatem amoris probare aggreditur. Sed prætervalle virum ceteroqui doc- „simum, existimare quis posset, quod Ninivitarum amor, quo ad mentem Concilij suam sententiam clarè firmari censuit, justificans, ac propterea perfectus, et concomi- „tans gratiam exitit; atque idcirco inopportuno ad initialem, de qua res est, consta- „bilendam dilectionem, quæ imperfecta, antecedens, et minime foret justificans.

31. Nec verisimile admodum videtur, quod de Attritionistarum sententia pauci, et adeo parcè in Patrum conventu tradaverint, ut de ea aliquod dumtaxat vestigium in Archiepiscopi Granatensis disputatione comparatur: etenim aliud insuper in his, que circa attritionis dolorem Joannes Aemilianus Tudetanus Episcopus disseruit, inveniatur vestigium; de ipso namque ait: (20) „Laudatus Episcopus monuit, falso dici, hu- „jusmodi dolorem sine amore vix unquam concipi posse. Quod autem hæc attritio „satis esset Sacramento constitudo, ita ut homini attrito deleantur peccata abso- „lutionis supervenientis vi, variare Auctorum sententias. “ Deinde ipsummet Conci- „lium à decreto, quo statuit, attritionem donum Dei esse, Spiritus Sancti impulsu[m], quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, afferre jussit hæc verba: „Cum „sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix vix queat:“ quæ Attritionistarum ever- „tere, et Initialistarum sancire videbantur doctrinam. Ubi etiam innuit, ipsum, cum de attritione agit, eam intelligere, quæ amoris cassa est: Præterea ipsi Patres de attritione metu concepta, et ut Sacramento, ac justificationi deservit, nulla dilectionis men- „tione facta, semel et iterum, non quidem cursim, aut ex tempore, sed data opera, aut ex profeso loquuntur. Denique predicti Patres dum de attritione tractabant, pre- „cipue agebant contra Lutherum eam mordicis reprobantem: hic vero de attritione solo timore concepta affatus fuit, ut prodire ipsius verba capite VI. relata; et idcirco de eadem sic inspecta sapientis illos tractasse, ac proinde de Attritionistarum quoque sen- „tentia, valde probable est; quia in Conciliis antequam de re quapiam iudicium fera- „tur, magna sit conquisitio. Præsertim cum delere etiam jusserint verbum sufficere: quod sacris indicat, eos de sufficientia, ac insufficientia attritionis meditare egisse, alioquin temere id præcepisse convincerentur. Et hinc dispar fide, quæ incorrupta, aqua sem- „per, atque à partium studio secreta omnino in Historico esse debet, Pallavicinum de- „uerae egisse sententia; necnon attritionis sufficientiam deprimere, amoris necessitatens extollere, hancque in Actis Concilij utcumque reperire, summopere exoptasse, et hu- „cuse dicta, et quæ ipse super Sessione sexta Concilij narrat, (21) quæ Lector, si- „lubet, vide potest, haud obscure manifestant.

32. Hæc omnia prolixius forsitan, quam decebat, dicta sunt, non quidem ut Car- „inali amplissimo, spientissimo, ac de Ecclesia Catholica optimè merito quidquam de- „traham; sed ut argumenta, quæ ex ejus Historia Initialista promunt, et veluti ineno- „dabilia dividunt, neutiquam ita esse; ac testimonia illius, quod in hac controversia ho- „stiis potius, quam Historiographi munus gerat, rejici jure valeant, liquidò patefacerem.

(20) ibi supra

(21) 1. p. 10. 8. c. 11.